

„...a széttartást mindig megszenvedte a könyvtári szakma”

Látogatás az Illyés Gyula Megyei Könyvtárban, Szekszárdon

Bár tudtam, hogy csak optimista hozzáállásomnak köszönhetően gondoltam arra, hogy Szekszárdon valamilyen nagy változás vagy az új könyvtár megépítése ügyében bármiféle előrelépés történt az elmúlt három évben, mégis elszomorodtam, amikor Liebhauser János igazgatóval az újabb sikertelen próbálkozásról kezdtük a beszélgetést.

– Egy AGÓRA pályázat előkészítésével telt el az utóbbi idő. Az AGÓRA kifejezetten közművelődési pályázat, művelődési házak számára. Nagy sikernek számít, hogy a könyvtári szakma beopta ebbe a pályázati formába annak a lehetőségét, hogy könyvtárat is lehessen fejleszteni belőle. A pályázat lényege, hogy az egy településen belüli különböző közművelődési intézményeket egy jó nagy intézménybe rakják össze, ami – mintegy agórává válva – szolgálja a település lakóit. Mindez egy fenntartóval, 12 év garantált fenntartói struktúrával, egy SZMSZ-szel. Amikor a pályázatba belekezdünk, azt vállaltuk volna, hogy városi fenntartásúak leszünk, és a Babits Mihály Művelődési Ház és Megyei Könyvtár keretei között működünk tovább. Ebben a megye bizonyos mértékig támogatott is volna, és a tárgyalások el is kezdődtek. Hogy a helyzet bonyolultabbá váljon, a projekt részeként egy, a főiskolai könyvtárral történő „együttélés”-t terveztünk. A Pécsi Universitas részeként működő szekszárdi főiskolai kari könyvtárral, bár intézményesen különállva, de az olvasók felé az állomány közös struktúráját felmutatva működünk volna. Az egész bonyolult volt, de belevágtunk. Építész irodákat is versenyeztettek. Már ott álltunk, hogy beadjuk a pályázatot. A megye is akarta, de a sok-sok tárgyalás után kiderült, hogy a város önerőt nem tud felmutatni. Viszont a 700 millió forinthez a megye sem volt képes 800 millió forintot hozzátenni. Itt megfeneklettek a tárgyalások, és bár olyanfajta szakmai gátakat és együttműködési görcsöket oldottunk meg, amelyek máshol komoly akadályokat jelentettek volna, be kellett látni, hogy ez így nem működik. Be kellett azt is látni, hogy ez a pályázat tényleg elsősorban művelődési ház felújítására, fejlesztésére alkalmas. És a folyamat során elértünk egy olyan ponthoz, amikor a rengeteg kompromisszum után a megyei fenntartó nemet mondott. Ekkor merültünk ki.

Amit feltétlenül megjegyeznék és lehet, hogy a fentiekből nem egyértelmű, az az, hogy itt mindenki akarja a könyvtár fejlesztését, de a ráfordítandó összeg ennek a városnak, megyének meghaladja az erejét. Ez azt is jelenti, hogy most nem látszik, milyen forrásból tudnánk könyvtárat építeni. Nálunk a bővítés egy új

könyvtár építésével felérő nagyságrendű összeget jelentene. A mostani épület bővítésére is megvannak a terveink, de hát 1,7 milliárd forintba kerülne – ami nem áll rendelkezésre. A mi életünknek most már állandóan visszatérő szereplője ez a probléma. Öt tervünk készült az elmúlt években a különböző helyszínekre és lehetőségekre az elkezdődött, de időközben megrekedt tárgyalások alapján. Az utóbbi három–négy évben azt is látjuk, hogy állami költségvetésből nem fogunk pénzt kapni. A regionális fejlesztési összegeket nálunk Pécs Kulturális Főváros kapja. Ahhoz kapcsolódva lehetne fejleszteni, de az pár száz milliót jelentene csak. Ami itt nem segít. Építészeket kértünk, hogy szakaszoltan csináljuk meg a bővítést, de nem akadt olyan, aki szakmailag felvállalta volna ezt a megoldást.

Mindent megtettünk, hogy ne tőlünk függjön a fejlesztés. Nem azon múlt az AGÓRA pályázat sem, hogy a könyvtáros szakma képtelen lett volna az összefogásra, hogy nem tudtuk megteremteni a szakmai kompromisszumokat, megküzdni a félelmekkel. A fenntartó is támogatta az ügyet, amíg bírta.

Időközben eszembe jutott Mészöly Miklóstól a három évvel ezelőtti interjúból idézett mondat: „Milyen évben jön el az a jövő?” Úgyhogy nem restellem a következő kérdést.

– *Úgy tűnik, hogy mindig kicsit közel kerül, aztán megint még jobban eltávolodik a megoldás. Hogy bírja ezt feldolgozni?*

– Úgy érzem, hogy többek között az a hivatásom, hogy higgyek abban, hogy lesz új könyvtár Szekszárdon. Így élek, így dolgozom.

– *Gondolom, hogy csak úgy lehet elvállalni az igazgatói posztot egy ilyen, évtizedek óta fennálló helyzetben, hogyha optimista.*

– Amikor megpályáztam az igazgatói posztot, nem ilyen szempontból gondoltam bele. Régóta helyettesként dolgoztam, és valahogy egyértelmű volt a kollégák számára is, hogy én beadom a pályázatot. A könyvtár iránti elkötelezettség mellett a lokálpatriotizmusom az, ami meghatározza a munkámat. Ez feltétlenül szükséges hozzá.

– *Viszont látok a körülményeken némi változást.*

– Igen. Ebben az évben ötmillió forintot kaptunk. Kifestettünk és légkondicionáló berendezéseket vásároltunk, ami már elengedhetetlen volt a munkavégzéshez.

– *Igazgatói kinevezése óta körülbelül két és fél év telt el. Szigorúnak tartja magát? Milyen igazgató?*

– Nem, nem tartom magam szigorúnak. – mosolyodik el. – Híve vagyok annak, hogy egy probléma felvetődésénél meghallgassunk minden véleményt, amennyire lehetséges, és utána hozzam meg a döntést. Van, akinek nem ez a stílusa, de én így dolgozom. Olyan emberrel viszont nehezen tudok együtt dolgozni, aki azt várja, mondják meg neki, hogy mit csináljon, és utána robotszerűen végzi a feladatokat.

A másik probléma, amivel találkoztam ebben a két évben, az a nők és a férfiak közötti különbségből ered. Mivel a könyvtárban dolgozó 37 kolléga közül csak hat férfi, a nők közötti problémákat tanulom kezelni. Az olyan nüansznyi dolgok, mint például, ki kivel megy ebédelni, nagyobb fontosságúak egy nő számára, mint

a férfiaknak. De természetesen nagyobb volumenű dolgokban is másként viselkednek. Másfajta konfliktusaik vannak, és sokszor másként is kezelik őket, mint én. Szerencsére vannak olyan kolléganők, akik segítenek nekem.

Őszintén megvallva, nem véletlenül tettem fel a kérdésemet úgy, ahogyan feltettem. Amikor a könyvtáron végigmentünk, mondatai egyértelműen szóltak a kollégákhoz, karakánságot, komoly határozottságot sugallva. A rövid ismeretségünkre azonban nem akarnék véleményt alapozni. Ez volt az a megérzés, amiért rákérdeztem a szigorra. Lehet, hogy most elhagyott a jó emberismeretem? – ezen gondolkoztam kicsit, amire nem volt sok idő, mert folytatni kellett a beszélgetést.

– *Hogyan illeszkedett be a megyei igazgatótársak közé?*

– Mivel helyettesként már régóta ismerem őket, nem volt teljesen új a társaság. Többnyire barátságosan fogadtak. Egyfajta generációváltás is történt az utóbbi időben...

– *Visszatérve a könyvtárak közösségére: milyen a kollektíva, hogyan jellemezné őket?*

– Szeretném, ha több időnk lenne kirándulni, szabadabban együtt lenni. Most a vándorgyűlésen is csak egy napot tudtunk tölteni. A személyes kapcsolatok ilyenkor is nagyon fontosak, hiszen a kollégáim és a környező településekről néhány kolléga összefogott és tizenketten mentünk együtt kocsival Szombathelyre.

– *Hogy alakul az informatika fejlesztése?*

– Az informatika azért eléggé furcsa dolog, mert az informatikában az erkölcsi avulás és a tényleges használhatósági avulás öt éven belül megtörténik. Egy öt éves számítógép erős korlátozásokkal használható jól. Az alapszoftverünk régóta változatlan. Corvina felhasználók vagyunk – az elsők között lettünk azok. Amikor a könyvtárban kezdtem dolgozni, akkor még nem volt internet, sőt... Pontosan az elmúlt húsz év során alakult ki ez a globalizált világ. Én végigkísértem a változás lépéseit itt a könyvtárban. Mi is keresztülmentünk azon, amin a többiek. Az ISIS-es, a Textaros, majd a Textlibes időszakon. Akkoriban a közkönyvtárak grémiuma azt gondolta, hogy mindenki a Textlibes fejlesztésbe fog. De közben azt láttuk, hogy a Textlib akkori fejlesztési szintje mellett elmegy a világ. Akkor jelent meg az internethez történő kapcsolódás lehetősége. Úgy döntöttünk, hogy ha van lehetőségünk – és volt –, akkor azokat a lehetőségeket használjuk ki, amelyeket szekszárdi létünk adott a sváb kapcsolatokon keresztül. Jó együttműködés alakult ki a Hermann–Niermann Alapítvánnyal, egy németországi kultúrafejlesztési közalapítvánnyal. Az ő segítségükkel tettük meg az első lépéseket. Ekkor építettük ki a hálózatunkat, és vettünk új gépeket. A német nemzetiségi ellátásnak egyfajta módszertani központjaként is működünk, nagy német állománnyal. A kollégák jelentős része beszél németül. Tehát ez a vonal nagy segítség volt. A Corvina megvétele meghatározta az informatikai fejlesztést is a könyvtárunkban. Ennek a rendszernek a használata közben estünk át a „gyerekbetegségeken”. Az évek folyamán megszoktuk azt, hogy nagyon sokat kell fejlődni. Egyet nehezen emésztek meg és igazán luxusnak tartok, hogy nincs egységes irányvonal a könyvtárinformatikai fejlesztésben. A szétartást

mindig megszenvedte a magyar könyvtári szakma; szép az informatikai változatosság, csak nem biztos, hogy hasznos. Jobb lett volna, ha nem ennyiféle rendszer terjed el az országban. Úgy nem okozna ekkora gondot az egységes könyvtári rendszer kiépítése, informatikailag nem lenne ilyen nehéz. Most a legfontosabb az, hogy a megyei könyvtárak különböző programjait úgy hozzuk egy nevezőre, hogy az olvasó is egyet lásson belőle. Nincs illúzióm, hogy bárki is áttérne másik rendszerre. Így viszont, hogy ha ez az alapállapot fennmarad, akkor az egymással való érdemi kommunikálást kell megoldani.

Fontos megjegyezni viszont, hogy alapvetően jó szakmai stratégiai terveket készített a szakma. Jó irányba haladunk, nem csúszunk félre. Nem is éreztem soha, hogy mesterségesen erőltetett volna a szakmai egység. Azt gondolom, hogy egy orientáció mellett haladunk és egy nyelvet beszélünk. És el kell jutnunk arra a pontra, hogy ha tényleg van minden településen gép, internet, akkor ebből azt a közös tudást kell felmutatni, hogy ha bárhol bemegy az ember egy könyvtárba, akkor megtalálja, hogy a megyében – és még jobb, ha az egész országban – hol találja az általa keresett dokumentumot.

A könyvtáros szakma olyan, mint egy nagy tankhajó. Nagyon finoman szabad csak kormányozni. Mert például, ha meg kell állítani egy tankhajót, akkor a tehetetlensége folytán akár tíz kilométeren keresztül lassul, amíg végül megáll. Tehát ha egy folyamatot elindítunk, annak hatása nem holnap érvényesül, hanem évek múlva. Nagyon fontosak ezért a stratégiai tervek. Amikor mi a Corvina rendszer mellett döntöttünk, ráléptünk egy olyan sínre, ami, úgy látom, jó felé visz. És amikor megkeresnek az újabb fejlesztésekkel, akkor elgondolkozom, hogy az valóban jó felé visz-e. Ilyen érdekes lehetőség most a RFID rádiófrekvenciás azonosító rendszer, ami a hagyományos vonalkódos azonosítást váltaná ki egy olyan fajta rádiófrekvenciás dokumentumazonosítással, ami lehetővé tenné, hogy anélkül készítsünk leltárt egy helyiségben, hogy kinyitnánk a dokumentumot. Egy azonosító szerkezet végzi a beazonosítást. Nyilván senki nem fogja most azonnal kicserélni a meglévő vonalkódos rendszerét, de aki ezt nem próbálja ki, nem kezdi el ezt a fejlesztést, az nem tud előrelépni. Ez a rendszer alapjaiban változtatná meg a könyvtáros munkáját. Olyan fejlődési lehetőségek nyílnak meg általa, mint például a 24 órás nyitva tartás. A munkaerőt pedig másra is lehet használni, mint jelenleg, a dokumentumok vonalkódjainak leolvasására. Nem gondolom, hogy ez nagyon hamar megvalósul, de megvan rá az esély.

Ha most jól döntünk, és megfelelő irányban fejlesztünk, akkor eljutunk arra a pontra, hogy a könyvtárosnak tényleg az lesz a dolga, ami a hivatása. Mégpedig az, hogy segítsen az információ tömegében eligazodni. Amit én megéltem a könyvtári stratégiák változásaiból, abból azt láttam, hogy jó irányba mentünk mindig. Szerencsére egyszerre léptünk a világ változásaival vagy elébe is mentünk, nem csak követtük!

– *Mi a véleménye a TIOP és TÁMOP pályázatokról?*

– Ha a TÁMOP és TIOP hatására megindul egyfajta közös gondolkodás, akkor még időben eljutunk arra a pontra, hogy ezt egy közös koncepció mellett csináljuk meg. Ha nem így alakul, akkor nem biztos, hogy ezt a pénzt úgy használjuk fel, ahogy kellene. Előbb-utóbb a nagy egységes magyar lelőhely adatbázis létrejön. És bizonyosan szerepe lesz benne a megyei könyvtáraknak. Ezek a pályázatok

olyan lehetőségek, amelyeket bűn lenne nem kihasználni. Viszont úgy látom, hogy nem biztos, hogy olyan szinten vagyunk felkészülve, ahogyan az jó lenne. Az egységesség nincs meg. Ezzel együtt bizonyára a könyvtárak értelmes, jó pályázatot fognak beadni, de összefogással jobb lenne. Ilyen a MOKKA története is. Nagyon szeretném, hogy ha a könyvtári stratégiában szereplő cél, az országos lelőhely adatbázis megvalósulna, amelyhez a MOKKA adhatja meg az alapot. Azt nem hiszem, hogy a MOKKA minden kölcsönzési helyet képes lenne összefogni, ez iszonyatos munka és felesleges is. Erre a megyei struktúra teljesen megfelelő, hiszen ez lenne a TÁMOP-os és TIOP-os fejlesztés végcélja.

– *XXI. századi fejlesztésekről beszél. A technika legújabb vívmányairól, miközben a már emlegetett elavult körülmények között élnek a mindennapjaikat.*

– Igen, nos ez a kettősség jellemzi az elődeim és a magam munkáját is. Próbáljuk folyamatos tűzoltással, arrébb pakolásokkal, mindenfajta kulimunkákkal szinten tartani az épületet, hogy az emberek bejöhessenek ide és ne szörnyülködjenek a jelen állapotokon. Ugyanakkor minden olyan fejlesztést meg kell lépnünk ebben a nyomorúságos épületben is, ami egy szerencsés körülmények között lévő könyvtárnál természetes. Nem követelhetem meg egy polgármestertől sem a megyében, hogy újítsa fel a könyvtárát, ha a sajátomat valahogy nem próbálom a jelen viszonyokhoz képest fejleszteni. Ilyen volt a mostani festés is. Ezek furcsa kettősségek: egyszerre távlatosak és földhöz ragadtak. Ha nem foglalkoznánk fejlesztésekkel, meg sem érdemelnénk az új könyvtárat.

Az igazán jó könyvtár mindig is jó épületben volt. Igaz, hogy távhasználat van, igaz, hogy rengeteg sok mindent az interneten keresünk, de egy könyvtár épületének állapota, milyensége igen fontos, ha igazán jól akar működni. Ha van egy város, ami épületekből áll, a szerkezete adja meg a jellegét, és ebben a könyvtár épülete is meghatározó. Ha a könyvtár jó helyen, jó épületben van, akkor többet tud adni. Az emberek oda be akarnak menni, ott akarnak találkozni, és közösségi szintérré válik. Nagyon fáj, hogy nem tudom ezt a dolgot sikerként megélni, és hogy most az AGÓRÁ-n keresztül sem tudtam megvalósítani.

– *Nem könnyű a dolga!*

– Azt gondolom, hogy a fenti probléma a munkámnak csak egy része. Emellett sok örömöm van. Szerencsésnek érzem magam, hogy kultúrához közeli emberek vettek és vesznek körül. Nagyon jó érzés, hogy könyvtárunk barátja volt a Szekszárdon született Baka István is, akinek művészetéről hamarosan országos szimpóziumon emlékezünk. Örömöm az is, hogy a könyvtárnak hasznosan jó civil kapcsolatai vannak – hiszen valójában nincs intézményesült partnere az egyesületeknek –, ezért nemcsak helyet adunk számukra, közös programokat szervezünk vagy partnerük vagyunk egy-egy pályázatban, hanem a város kulturális örökségét is együtt adjuk tovább. A Pad Irodalmi és Művészeti Egyesülettel például azon dolgozunk, hogy Mészöly Miklós egykori tanyájából mielőbb alkotóház válhasson.

(Az interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából 2008. augusztus 27-én készült.)

Pegán Anita